

Құрылтайшы және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заңнама институты» ММ
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
www.iz.adilet.gov.kz
сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша
диссертациялардың негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес құрамы
Сәріпек Р.Қ. (Астана, Қазақстан) –
(төраға)
Абайділдинов Е.М. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Абызов Р.М. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Белых В.С. – з.ғ.д. (Екатеринбург,
Ресей)
Губин Е.П. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Мельник Р.С. – з.ғ.д. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Муромцев Г.И. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Рахметов С.М. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Малиновский В.А. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Шерубай Құрманбайұлы – ф.ғ.д.
(Астана, Қазақстан)

Редакциялық алқа құрамы
Құлжабаева Ж.О. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан) – (төраға)
Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – ҚР еңбек сіңірген
мәдениет қайраткері (Астана,
Қазақстан)
Байниязова З.С. – з.ғ.к. (Саратов,
Ресей)
Қазбаева Ә.Ғ. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)
Казиев З.Ғ. – з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)
Қоныс В.Т. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)
Куликпаева М.Ж. – PhD (Астана,
Қазақстан)
Мұшанов Т.Е. (Астана, Қазақстан)
Нұрғазин Б.Қ. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)
Нұрмағамбетов Р.Ғ. – PhD (Қостанай,
Қазақстан)
Рахымбердин К.Х. – з.ғ.д. (Өскемен,
Қазақстан)
Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қырғызстан)

Журнал редакциясы
Колтубаева Г.Б.
Ердешева Д.Т.
Жұмагелдина Б.Ж.
Байленова А.Қ.
Джамбуршин К.А.

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі Ақпарат
және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлігі
№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.
(Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі
мен мерзімі №6592-Ж. 07.09.2005 ж.)

Мекен-жайы:

Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ., Мәңгілік ел даңғ.,
8 ұй
тел: 8(7172)74-02-06;
факс: 8(7172)74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

Редакция бағанасы.....8

ҚР Әділет министрі М. Бекетаевтың 2018 жылғы 24 желтоқ-
санда Үкіметтік сағатында жылжымайтын мүлікті тіркеу мәселе-
лері бойынша сөз сөйлеуі.....13

Конституциялық және әкімшілік құқық

Р.Қ. СӘРІПЕКОВ Шет елдерде жария дауларды реттеудің ба-
лама нысандарын қолдану мәселесіне.....16
В.Х. СЕЙТИМОВА Қазақстан Республикасының Конститу-
циялық кеңесі – отбасы мен балалықты қорғау кепілі.....21
Ж.О. ТІЛЕМБАЕВА Заң шығармашылығындағы болжаудың
рөлі және заңдар қолданысының құқықтық салдарын айқындау өл-
шемшарттары туралы.....27
Р.Ғ. НҰРМАҒАМБЕТОВ «Конституциялық реттеу» ұғымы
туралы білімді тарихи-құқықтық талдау.....35
А.Б. ҚАЙЖАҚПАРОВА, Б.Б. ЕРМЕКБАЕВ Әкімшілік
әділет жүйесінде шағымдану институттары.....42

Азаматтық және азаматтық іс жүргізу құқығы

Х.-Й. ШРАММ Жария-құқықтық және жеке-құқықтық рет-
теу әдістерінің арақатынасы.....50
Е.А. ДЮСЕНОВ, А.К. ЛЯМБЕКОВА Қоршаған ортаны
қорғау және энергия техникалық және денсаулық сақтау (клини-
калық зерттеулер) саласындағы құқықтық ережелерді жеткізудің
ағымдағы мәселелері.....61
У.Е. КУДИЯРОВА Ерлі-зайыптылардың бірлесіп жазатын
өсиетінің құқықтық табиғаты.....72
Г.Э. ӘБДІРАСҰЛОВА Қазақстан Республикасының азамат-
тық-құқықтық ақпарат айналымы аясындағы халықаралық ынты-
мақтастығының өзекті мәселелері.....77

Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс

О.И. СЕМЫКИНА (Мәскеу қ.) Заңды тұлғалардың қылмы-
стық жауаптылығының онтологиясы.....83

Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану

Е.М. АБАЙДІЛДИНОВ Егеменді Қазақстанда халықаралық
шарттарды орындауды конституциялық реттеу.....92
М.Ж. КУЛИКПАЕВА Халықаралық ғарыш құқығындағы жа-
уаптылық туралы нормалар және оларды Қазақстан Республикасы-
ның ұлттық заңнамасына имплементациялау.....97
И.А. ОРЛОВА (Санкт-Петербург қ.) Халықаралық, трансұлт-
тық және шетелдік юрисдикциялық органдардың шешімдері: мой-
ындау және орындау проблемалары.....104

Құқықтық мониторинг

Е.М. ЕЛУБАЙ, А.Ж. ҚАЛМАҒАМБЕТОВ Қазақстан Ре-
спубликасындағы сақтандыру қызметін ұйымдастырудың кейбір
аспектілері (құқықтық мониторингтің нәтижесі).....112
**Қ.Ж. ҚУАНДЫҚОВ, М.Қ. ЖУСУПБЕКОВА, Р.З. АБДРАХ-
МАНОВ** Қазақстан Республикасы ауыл шаруашылығы коопера-
циясының ұйымдастырушылық-құқықтық дамуының проблемалары.....120

Мемлекеттік тілдегі заң шығармашылығы практи- касынан

Т.Е. МУШАНОВ, Н.А. ХАМЗИНА Қазақ әліпбиін латын
графикасына көшірудің кейбір мәселелері.....128
Б.А. ШОЛАН Халықаралық құжаттардағы терминдердің
кейбір мәселелері.....132
Н.А. БАЙКӘРІМОВА, Д.М. ШЫҢҒЫСБАЕВА Ғылыми
лингвистикалық сараптаманың кейбір мәселелері туралы.....137
А.К. МАХАМБЕТОВА, К.А. АЙНАБАЕВА Терминдерді
бірідендіру – уақыт талабы.....143

Жас ғалым мінбері

А.С. ТӨЛЕПБАЕВА, Т.К. МАКЕНОВ Жария құқықтық қа-
тынастардан туындайтын дауларды сотқа дейінгі реттеу институ-
тының құқықтық табиғаты.....154

Д.Б. АБДИЛЬДИНА Халықаралық шарттар жобаларына ғылыми сараптама жүргізудің кейбір ерекшеліктері туралы.....	161
Ф.П. ДОСАНОВА Жария құқықтық қатынастардан туындайтын дауларды сотқа дейінгі реттеудің баламалы нысандары: шетелдік тәжірибе және Қазақстан Республикасында пайдалану перспективалары.....	167
М.Н. БАЙСАҚАЛОВА «Батыс Еуропа – Батыс Қытай» халықаралық транзит дәлізінің құрылуы мен жұмыс істеуінің құқықтық проблемалары.....	174
А.Қ. РАҚЫШЕВА «Теміржол көлігі туралы» Қазақстан Республикасының Заңын талдау және оны қолдану практикасы.....	182

Ғылыми өмір хроникасы

Қазақстан Республикасы Заңнама институты Ғылыми-әдістемелік кеңесінің ғылыми зерттеулердің нәтижелерін талқылау бойынша кеңейтілген отырысы туралы ақпараттық хабарлама, Астана қ., 2018 жылғы 27 қыркүйек.....	188
«Халықаралық сот төрелігі және интеграциялық үдерістерді нығайту» халықаралық конференциясы туралы ақпараттық хабарлама, Минск қ., 2018 жылғы 18-19 қазан.....	192
Әкімшілік құқық бойынша «Әкімшілік құқықтағы атқарушылық іс жүргізу» тақырыбындағы ІХ халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама, Астана қ., 2018 жылғы 1-2 қараша.....	195
Қазақстан Республикасы Заңнама институты Ғылыми-әдістемелік кеңесінің ғылыми зерттеулердің нәтижелерін талқылау бойынша кеңейтілген отырысы туралы ақпараттық хабарлама, Астана қ., 2018 жылғы 16 қараша.....	199
Қазақстан Республикасы Заңнама институты Ғылыми-әдістемелік кеңесінің ғылыми зерттеулердің нәтижелерін талқылау бойынша кеңейтілген отырысы туралы ақпараттық хабарлама, Астана қ., 2018 жылғы 30 қараша.....	203
Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті күніне арналған кітап көрмесі туралы ақпараттық хабарлама.....	206
Қазақстан Республикасы Заңнама институты Ғылыми-әдістемелік кеңесінің ғылыми зерттеулердің нәтижелерін талқылау бойынша кеңейтілген отырысы туралы ақпараттық хабарлама, Астана қ., 2018 жылғы 5 желтоқсан.....	208
Новосибирскке қызметтік сапар туралы ақпараттық хабарлама, 2018 жылғы 5 желтоқсан.....	214
Мәскеуге қызметтік сапар туралы ақпараттық хабарлама, 2018 жылғы 6-8 желтоқсан.....	217
Кітапхана қорына түскен басылымдар көрмесі туралы ақпараттық хабарлама.....	221

«Жаршының» мұрағат беттері

М.А. АЙЫМБЕТОВ Заң терминдері сөздігін түзудің кейбір мәселелері (ҚР ЗИ Жаршысы. – №3(27)-2012. - 127-130 б.).....	223
Б.А. ШОЛАН М.А. Айымбетовтің «Заң терминдері сөздігін түзудің кейбір мәселелері» деген ғылыми жарияланымна қайта оралғанда.....	226

Есімнама

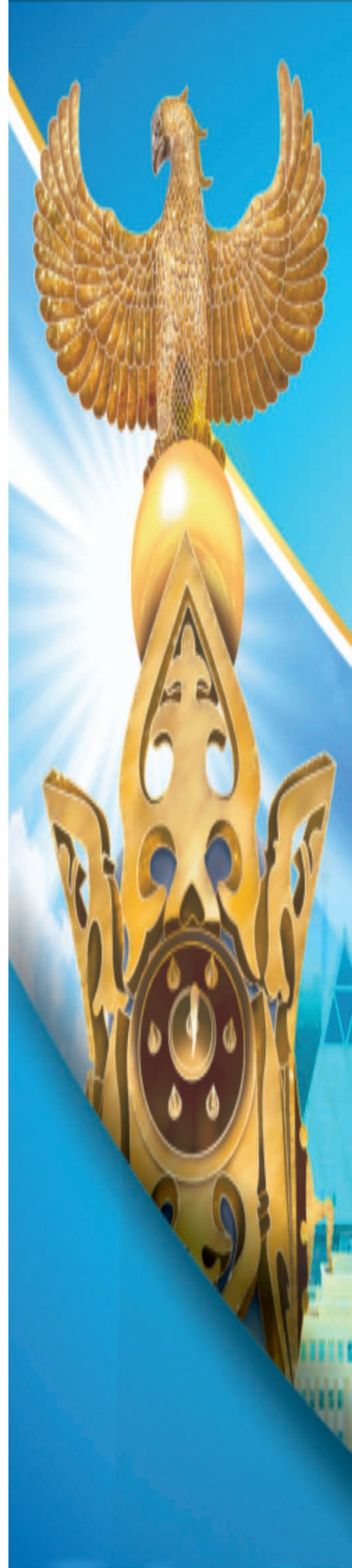
Ш.В. ТЛЕПИНА Құқық қорғаушысы (Р.К. Сәрпековтің туған күніне орай).....	229
Заң ғылымдарының кандидаты, доцент Ж.О. Тілембаеваның мерейтойына орай.....	233

Библиография

З.ғ.к., доцент К.В. Агамировтың 2-томдық монографиясына рецензия «Прогнозирование правовых рисков», – М.: Русайнс, 2018. – Т. 1. - 328-б. –Т. 2. – 332-б.....	234
«Профсоюзы: теория и практика» ұжымдық монографиясына рецензия / Б.Ж. Әбдірайымның жалпы редакциясымен. - Астана, 2018. – 357-б.....	238

Даналық ойлар

256

Учредитель и издатель:
ГУ «Институт законодательства
Республики Казахстан»
Издается с 2006 года

Все материалы журнала размещаются
на сайте www.iz.adilet.gov.kz
Включен в перечень изданий
для публикации основных научных
результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Состав Редакционного совета
Сарпеков Р.К. (Астана, Казахстан) –
(председатель)
Абайдельдинов Е.М. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Абызов Р.М. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Белых В.С. – д.ю.н. (Екатеринбург,
Россия)
Губин Е.П. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Мельник Р.С. – д.ю.н. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Муромцев Г.И. – д.ю.н. (Москва,
Россия)
Рахметов С.М. – д.ю.н. (Астана, Ка-
захстан)
Малиновский В.А. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Шерубай Курманбайұлы – д.ф.н.
(Астана, Казахстан)

Состав Редакционной коллегии
Кулжабаева Ж.О. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан) – (председатель)
Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – заслуженный дея-
тель культуры РК (Астана, Казахстан)
Байниязова З.С. – к.ю.н. (Саратов,
Россия)
Казбаева А.Г. – к.ю.н. (Астана, Казах-
стан)
Казиев З.Г. – к.ю.н. (Астана, Казах-
стан)
Конусова В.Т. – к.ю.н. (Астана, Казах-
стан)
Куликпаева М.Ж. – PhD (Астана,
Казахстан)
Мушанов Т.Е. (Астана, Казахстан)
Нургазинов Б.К. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Нурмагамбетов Р.Г. – PhD (Костанай,
Казахстан)
Рахимбердин К.Х. – д.ю.н. (Усть-Ка-
меногорск, Казахстан)
Тегизбекова Ж.Ч. – к.ю.н. (Бишкек,
Кыргызстан)

Редакция журнала
Колтубаева Г.Б.
Ердешева Д.Т.
Жумагелдина Б.Ж.
Байленова А.К.
Джамбуллин К.А.

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 11219-Ж
от 15.11.2010 г. Комитета информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан
(№ и дата первичной постановки на учет
№6592-Ж. 07.09.2005 г.)

Адрес:
Республика Казахстан,
010000, г. Астана, пр. Мәңгілік ел, д. 8
тел.: 8(7172)74-02-06;
факс: 8(7172)74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

СОДЕРЖАНИЕ

Колонка редакции	9
<i>Выступление Министра юстиции РК М. Бекетаева на Прави- тельстве в часе 24 декабря 2018 года по вопросам регистрации недвижимого имущества</i>	13
Конституционное и административное право	
Р.К. САРПЕКОВ К вопросу о применении альтернативных форм урегулирования публичных споров в зарубежных странах	16
В.Х. СЕЙТИМОВА Конституционный Совет Республики Ка- захстан – гарант охраны семьи и детства	21
Ж.У. ТЛЕМБАЕВА О роли прогнозирования в законодательстве и критериях определения правовых последствий действия законов	27
Р.Г. НУРМАГАМБЕТОВ Историко-правовой анализ знаний о понятии «конституционное регулирование»	35
А.Б. КАЙЖАКПАРОВА, Б.Б. ЕРМЕКБАЕВ Институты обжа- лования в системе административной юстиции	42
Гражданское и гражданско-процессуальное право	
Х.-Й. ШРАММ Соотношение публично-правовых и част- но-правовых методов регулирования	50
Е.А. ДЮСЕНОВ, А.К. ЛЯМБЕКОВА Актуальные вопросы совершенствования законодательной регламентации в сферах ох- раны окружающей среды и энергоэффективности, а также здраво- охранения (клинические исследования)	61
У.Е. КУДИЯРОВА Правовая природа совместного завещания супругов	72
Г.Э. АБДРАСУЛОВА Актуальные вопросы международного сотрудничества Республики Казахстан в сфере гражданско-право- вого оборота информации	77
Уголовное право и уголовный процесс	
О.И. СЕМЫКИНА (г. Москва) Онтология уголовной ответ- ственности юридических лиц	83
Международное право и сравнительное правоведе- ние	
Е.М. АБАЙДЕЛЬДИНОВ Конституционное регулирование исполнения международных договоров в суверенном Казахстане	92
М.Ж. КУЛИКПАЕВА Нормы об ответственности в между- народном космическом праве и их имплементация в национальное законодательство Республики Казахстан	97
И.А. ОРЛОВА (г. Санкт-Петербург) Решения междунаро- дных, транснациональных и иностранных юрисдикционных орга- нов: проблемы признания и исполнения	104
Правовой мониторинг	
Е.М. ЕЛУБАЙ, А.Ж. КАЛМАГАМБЕТОВ Некоторые аспекты организации страховой деятельности в Республике Казах- стан (результат правового мониторинга)	112
К.Ж. КУАНДЫКОВ, М.К. ЖУСУПБЕКОВА, Р.З. АБДРАХ- МАНОВ Проблемы организационно-правового развития сельско- хозяйственной кооперации Республики Казахстан	120
Из практики законодательства на государственном языке	
Т.Е. МУШАНОВ, Н.А. ХАМЗИНА Некоторые вопросы пе- ревода казахского алфавита на латинскую графику	128
Б.А. ШОЛАН Некоторые вопросы терминов в междунаро- дных договорах	132
Н.А. БАЙКАРИМОВА, Д.М. ШЫНГЫСБАЕВА О некото- рых вопросах научной лингвистической экспертизы	137
А.К. МАХАМБЕТОВА, К.А. АЙНАБАЕВА Унификация терминов – требование времени	143
Трибуна молодого ученого	
А.С. ТУЛЕПБАЕВА, Т.К. МАКЕНОВ Правовая природа ин- ститута досудебного урегулирования споров, вытекающих из пу- бличных правоотношений	154

Д.Б. АБДИЛЬДИНА О некоторых особенностях проведения научной экспертизы проектов международных договоров.....	161
Ф.П. ДОСАНОВА Альтернативные формы досудебного урегулирования споров, вытекающих из публичных правоотношений: зарубежный опыт и перспективы использования в Республике Казахстан.....	167
М.Н. БАЙСАКАЛОВА Правовые проблемы становления и функционирования международного транзитного коридора «Западная Европа - Западный Китай».....	174
А.К. РАКИШЕВА Анализ Закона Республики Казахстан «О железнодорожном транспорте» и практика его применения.....	182

Хроника научной жизни

Информационное сообщение о расширенном заседании Научно-методического совета Института законодательства Республики Казахстан по обсуждению результатов научных исследований, 27 сентября 2018 года.....	189
Информационное сообщение о международной конференции «Международное правосудие и укрепление интеграционных процессов», г. Минск, 18-19 октября 2018 года.....	193
Информационное сообщение о IX международной научно-практической конференции по административному праву на тему: «Исполнительное производство в административном праве», г. Астана, 1-2 ноября 2018 года.....	196
Информационное сообщение о расширенном заседании Научно-методического совета Института законодательства Республики Казахстан по обсуждению результатов научных исследований, 16 ноября 2018 года.....	200
Информационное сообщение о расширенном заседании Научно-методического совета Института законодательства Республики Казахстан по обсуждению результатов научных исследований, 30 ноября 2018 года.....	204
Информационное сообщение о книжной выставке, посвященной Дню Первого Президента Республики Казахстан.....	207
Информационное сообщение о расширенном заседании Научно-методического совета Института законодательства Республики Казахстан по обсуждению результатов научных исследований, 5 декабря 2018 года.....	210
Информационное сообщение о служебной поездке в Новосибирск, 5 декабря 2018 года.....	215
Информационное сообщение о служебной поездке в Москву, 6-8 декабря 2018 года.....	218
Информационное сообщение о выставке изданий, поступивших в фонд библиотеки.....	222

Архивные страницы «Вестника»

М.А. АЙЫМБЕТОВ Некоторые проблемы составления словаря юридических терминов (Вестник ИЗ РК. №3(27)-2012. - С. 127-130).....	223
Б.А. ШОЛАН Возвращаясь к научной публикации М.А. Айымбетова «Заң терминдері сөздігін түзудің кейбір мәселелері» (Некоторые проблемы составления словаря юридических терминов).....	226

Персоналии

Ш.В. ТЛЕПИНА Защитник права (Ко дню рождения Р.К. Сарпекова).....	229
К юбилею кандидата юридических наук, доцента Ж.У. Тлембаевой.....	233

Библиография

Рецензия на монографию к.ю.н., доцента К.В. Агамирова «Прогнозирование правовых рисков» в 2-х томах. - М.: Русайнс, 2018. - Т. 1. - 328 с. - Т. 2. - 332 с.....	234
Рецензия на коллективную монографию «Профсоюзы: теория и практика» / Под общ. ред. Б.Ж. Әбдірайыма. - Астана, 2018. - 357 с.....	238

Мудрые мысли	256
---------------------------	-----

Founder and publisher:
SI «Legislation Institute
of the Republic of Kazakhstan»
Published since 2006
All journal materials are placed
on the website
www.iz.adilet.gov.kz

Included in the list of publications of basic
scientific results of dissertations on legal
sciences (Order CCES MES RK №894
from 05.30.2013)

Editorial Council members

Sarpekov R.K. (Astana, Kazakhstan) –
(Chairman)
Abaydeldinov E.M. – d.j.s. (Astana,
Kazakhstan)
Abyzov R.M. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Belih V.S. – d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)
Gubin E.P. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Melnik R.S. – d.j.s. (Kiev, Ukraine)
Moiseev A.A. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Muromcev G.I. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Rahmetov S.M. – d.j.s. (Astana, Kazakh-
stan)
Malinowski V.A. – d.j.s. (Astana, Kazakh-
stan)
Sherubai Kurmanbaiuly – d.ph.s. (As-
tana, Kazakhstan)

Editorial Board members

Kulzhabayeva Zh.O. – c.j.s. (Astana,
Kazakhstan) – (Chairman)
Azer Aliyev – PhD (Kiel, Germany)
Aiymbetov M.A. – Honored Worker of
Culture of Kazakhstan, (Astana, Kazakh-
stan)
Bainiyazova Z.S. – c.j.s. (Saratov, Rus-
sian)
Kazbayeva A.G. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
stan)
Kaziyev Z.G. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
stan)
Konusova V.T. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
stan)
Kulikpayeva M.Zh. – PhD (Astana,
Kazakhstan)
Mushanov T.E. (Astana, Kazakhstan)
Nurgazinov B.K. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
stan)
Nurmagambetov R.G. – PhD (Kostanai,
Kazakhstan)
Rakhimberdin K.H. – d.j.s. (Ust-
Kamenogorsk, Kazakhstan)
Tegizbekova Zh.Ch. – c.j.s. (Bishkek,
Kyrgyzstan)

The editorial staff

Koltubayeva G.B.
Yerdesheva D.T.
Zhumageldina B.Zh.
Bailenova A.K.
Dzhamburshin K.A.

*The certificate of registration of mass media
№11219-G from 15.11.2010 from
the Committee of Information and Archives
of the Ministry of Culture and Information
of the Republic of Kazakhstan
(Number and date of primary registration
№6592-Zh.07.09.2005.)*

Address:

The Republic of Kazakhstan,
010000, Astana, Mangilik el pr., 8
tel.: 8 (7172) 74-02-06
fax: 8 (7172) 74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
e-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

CONTENT

Editorial	11
<i>Speech of the Minister of Justice of the Republic of Kazakhstan M. Beketayev at the Government hour on December 24, 2018 concerning the issues of the registration of real estate</i>	13
Constitutional and Administrative Law	
R.K. SARPEKOV To the question of the administration alternative forms of the settlement of public-legal disputes foreign countries	16
V.Kh. SEITIMOVA Constitutional council of the Republic of Kazakhstan: a guarantee of the protection of the family and childhood	21
Zh.U. TLEMBAEVA On the role of forecasting in lawmaking and the criteria for determining the legal consequences of laws	27
R.G. NURMAGAMBETOV Historical and legal analysis of knowledge about the concept “constitutional regulation”	35
A.B. KAIZHAKPAROVA, B.B. ERMEKBAYEV Institutes of appeal in the system of administrative justice	42
Civil and Civil Procedural Law	
H.-J. SCHRAMM Correlation of public-legal and private-legal methods of regulation	50
Y.A. DYUSSENOV, A.K. LYAMBKOVA Current issues of implementation of legislative regulations in environmental protection and energy efficiency and health care (clinical researches)	61
U.E. KUDIYAROVA The legal nature of the joint testament of the spouses	72
G.E. ABDASSULOVA Current issues of international cooperation of the Republic of Kazakhstan in the field of civil legal traffic information	77
Criminal law and Criminal procedure	
O.I. SEMYKINA Ontology of liability of legal persons	83
International and Comparative law	
Y. ABAIDELDINOV Constitutional regulation of the implementation of international treaties in sovereign Kazakhstan	92
M. ZH. KULIKPAYEVA Norms on responsibility in international space law and their implementation in the national legislation of the Republic of Kazakhstan	97
I.A. ORLOVA Decisions of international, transnational and foreign jurisdictional bodies and economic security of the state: problems of recognition and enforcement	104
Legal monitoring	
E.M. ELUBAY, A.Zh. KALMAGAMBETOV Some aspects of the insurance organization activities in the Republic of Kazakhstan (result of legal monitoring)	112
K.Zh. KUANDYKOV, M.K. ZHUSUPBEKOVA, R.Z. ABDRAKHMANOV Problems of organizational and legal development of agricultural cooperation of the Republic of Kazakhstan	120
Lawmaking practice in the official language	
T. MUSHANOV, N. KHAMZINA Some issues of the transition of Kazakh alphabet into Latin graphics	128
B. SHOLAN Some questions of terms in international treaties	132
N. BAIKARIMOVA, D. SHYNGYSBAYEVA About background of occurrence of errors in the time of the scientific-linguistic expert examination	137
A.K. MAKHAMBETOVA, K.A. AINABAYEVA Unification of terms - the requirement of time	143
Young scholar tribune	
A.S. TULEPBAEVA, T.K. MAKENOV The legal nature of the institution of pre-trial settlement of disputes arising from public relations	154

D.B. ABDILDINA Some features of academic expertise of the drafts of international treaties.....	161
F.P. DOSSANOVA Alternative forms of pre-trial settlement of disputes arising from public relations: foreign experience and prospects for use in the Republic of Kazakhstan.....	167
M. BAISAKALOVA Legal issues of formation and functioning of the international transit corridor “Western Europe – Western China”.....	174
A.K. RAKISHEVA Analysis of the Law of the Republic of Kazakhstan «On Railway Transport» and the practice of its application.....	182

The Chronicle of Scientific Life

Information note about extended meeting of the Scientific and Methodological Council of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan to discuss the results of scientific research, Astana, September 27, 2018.....	191
Information note on the international conference «International Justice and Strengthening of Integration Processes», held in Minsk, Belarus, October 18-19, 2018.....	194
Information note on the IX International scientific and Practical Conference on Administrative Law «Executive proceedings in administrative law», Astana, November 1-2, 2018.....	197
Information note about extended meeting of the Scientific and Methodological Council of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan to discuss the results of scientific research, Astana, November 16, 2018.....	201
Information note about extended meeting of the Scientific and Methodological Council of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan to discuss the results of scientific research, Astana, November 30, 2018.....	205
Information note on the book exhibition dedicated to the Day of the First President of the Republic of Kazakhstan.....	207
Information note about extended meeting of the Scientific and Methodological Council of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan to discuss the results of scientific research, Astana, December 5, 2018.....	212
Information note on the business trip to Novosibirsk, December 5, 2018.....	216
Information note on a business trip to Moscow, 6-8 December 2018 year.....	220
Information note on the exhibition of publications received by the library.....	222

The archive pages of the«Bulletin»

M.A. AYMBETOV Some problems of compiling a glossary of legal terms (Vestnik IL RK. № 3 (27) -2012. - P. 127-130).....	223
B.A. SHOLAN Returning to the scientific publication M.A. Aymbetov «Заң терминдері сөздігін түзудің кейбір мәселелері» (Some problems of compiling a dictionary of legal terms).....	226

Personalities

Sh.V. TLEPINA Defender of Law (To the birthday of R.K. Sarpekov).....	229
On the anniversary of the candidate of legal sciences, associate professor Zh.U. Tlembaeva.....	233

Bibliography

REVIEW to the monograph by Ph.D., associate professor K.V. Agamirova «Forecasting of legal risks» in 2 volumes. - М.: Пы-сайнс, 2018. - Т. 1.- 328 p. –Т. 2. - 332 p.....	234
REVIEW of the collective monograph «Trade Unions: Theory and Practice» / Under total. ed. B.ZH. Abdiyayma. - Astana, 2018. - 357 p.....	238

Wise thoughts	256
----------------------------	-----

М.А.АЙЫМБЕТОВТЫҢ «ЗАҢ ТЕРМИНДЕРІ СӨЗДІГІН ТҮЗУДІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ» ДЕГЕН ҒЫЛЫМИ ЖАРИЯЛАНЫМЫНА ҚАЙТА ОРАЛҒАНДА

Бекен Ахметоллаұлы Шолан

Қазақстан Республикасының Заңнама институты
Лингвистика орталығының НҚА және халықаралық шарттар
жобаларына ғылыми лингвистикалық сараптама секторының
аға ғылыми қызметкері, Астана қаласы, Қазақстан Республикасы;
e-mail: sholan50@mail.ru

ВОЗВРАЩАЯСЬ К НАУЧНОЙ ПУБЛИКАЦИИ М.А. АЙЫМБЕТОВА «ЗАҢ ТЕРМИНДЕРІ СӨЗДІГІН ТҮЗУДІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ» (НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОСТАВЛЕНИЯ СЛОВАРЯ ЮРИДИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ)

Шолан Бекен Ахметоллаұлы

Старший научный сотрудник сектора научно-лингвистической
экспертизы проектов НПА и международных договоров
Центра лингвистики Института законодательства
Республики Казахстан, г. Астана, Республика Казахстан;
e-mail: sholan50@mail.ru

RETURNING TO THE SCIENTIFIC PUBLICATION M.A. AYMBETOV « ЗАҢ ТЕРМИНДЕРІ СӨЗДІГІН ТҮЗУДІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ « (SOME PROBLEMS OF COMPILING A DICTIONARY OF LEGAL TERMS)

Sholan Beken

Senior Researcher of the sector of scientific and linguistic expertise
of legal acts and international agreements of Linguistic center
of Institute of legislation of the Republic of Kazakhstan;
e-mail: sholan50@mail.ru

ҚР Заңнама институты Лингвистика орталығының НҚА және халықаралық шарттар жобаларына ғылыми лингвистикалық сараптама секторының жетекші ғылыми қызметкері Мәди Айтбенбетұлы Айымбетов «Қазақстан Республикасы Заңнама институты Жаршысының» 2012 жылғы 3 (27) нөмірінде жарияланған «Заң терминдері сөздігін түзудің кейбір мәселелері» атты ғылыми мақаласында заң терминдерін түзіп, қалыптастыруға қатысты бірқатар проблеманы көтеріп, оны сараптап шешудің оңтайлы әдістеріне тоқталады. Термин қорын, оның ішінде, заң терминдерін жинақтап, жүйелеудің практикалық жолын, заң сөздігін түзудің кейбір мәселелерін ғылыми-теориялық тұрғыдан негіздейді.

Мақала авторы «мемлекеттік тілде заң терминдері қалыптаспаған немесе өз деңгейінде емес, өйткені ол біріздендірілген жоқ» дегенге саятын пікірлерді ұшқарылық деп санайды және бұған қосылмайтынын ашық айтады.

Бұл пікірді біз де қолдаймыз. Тәуелсіздік

алғаннан бері ел Парламенті ондаған кодексті, мыңдаған заңдар мен заңнан туындайтын актілерді қабылдаған екен. Олардың көпшілігі орыс тілінде әзірленгенімен, мемлекеттік тілге аударылып, осы жолда қыруар іс атқарылғаны ақиқат. Бұл жолма-жол аударма емес. Кез келген НҚА-ны кәсіби аудармашылар, тілші-ғалымдар, әртүрлі саладағы заңгерлер, депутаттар корпусы талдап, сараптама жасайды, терминдер мен сөз тіркестерін қалыптастыру тыңғылықты ұжымдық еңбекті қажет ететіні түсінікті. Осындай тиянақты ізденістің арқасында ұлттық тіліміздегі заңдардың белгілі бір мөлшердегі қоры толығымен түсті.

Автор сөздік түзудің аса күрделі іс екенін атап өтеді. Мәселен, заң құжаттарын аударғанда салалық сөздік, түсіндірме сөздік, тұрақты тіркестер тезаурусы, атаулар сөздігі қолданылады. Заңда құқық дәлдігі, норма нақтылығы, термин бірізділігі қатаң сақталуға тиіс. Қабылданып кеткен заң актілерін парақтап зерделегенде осы шарттардың сақталғаны, белгілі бір шамада мемлекеттік заң тілінің жолға

қойыла бастағаны байқалады.

Жаңа терминді қолданысқа енгізген кезде өте мұқият болу керек деген пікір де көкейге қонады. Автордың пайымдауынша, әрбір жаңа аталымның заң лексикасына кірігуі үшін оның қолданыс аясының неғұрлым кең болуы қажет, заңдық тұрғыдан басымдығы білініп тұруға тиіс.

Мәселен, қазір қолдану жиілігі айқындалған «пайыз», «заңнама» терминдері ресми құжаттармен бірден үйлесе кеткен жоқ, «процент», «заңдар» деген алғашқы нұсқасымен қатар қолданылып, біраз уақыт айтыс-тартысқа себеп болған. Себебі, термин қолданысында радикалды ұстанымды жақтаушыларға түбірі парсылық «пайыз» сөзінен гөрі латын түбірлі, үйреншікті «процент» сөзі әлдеқайда нақтылы әрі айқынырақ болып көрінді. Ал өткен тарихқа жүгінсек, әлдененің бір бөлігі, үлес деген ұғымнан шығатын «пай» сөзінің қолданыс жиілігі өз тілімізде бұрыннан да болған. Сондықтан, түбірі «пайдан» бастау алатын «пайызға» үрке қарамай, лексикамызға сіңіре білуіміз қажет дейді автор. Ал қазір осы термин барлық салалық заңдарда қолданылып жүр. Сол сияқты «заңдар» аталымы да «законодательство» терминіне түпнұсқалық балама бола алмағандықтан, «заңнама» деген атауды иеленіп, ұлттық реңкі бар төл сөзімізге айналды.

Әлемде қанша халық болса, сонша тіл бар екені белгілі. Қай елдің болмасын, ұлттық тілдің өзіндік ерекшелігі сақталмаса, өзінің бет-бейнесін жоғалтып, басқа тілдің жетегінде олпы-солпы күйінде еріп кете беретіні сөзсіз. Сөзжасамды қолға алғанда қазақ тілінің де өзіндік ерекшелігін мықтап ескеру қажет деген пікірді де қуаттаймыз. Осы тұста мақала авторы нақты мысалға жүгініп, бүгінде қолданысқа енгізіліп, ана тілімізді байытып тұрған бірнеше сөз тіркесін мысалға келтіреді. Айталық, халықаралық құжаттарға байланысты «рамочный закон», «рамочное соглашение» деген тіркестерді кезінде аудармашылар «басты заң», «бас келісім» немесе «шеңберлі заң», «шеңберлі келісім» деп жолма-жол аударып жүрді. Түптеп келгенде бұл атаудың заңдық мағынасы екінші бір заңға немесе келісімге негіз болатын заң немесе келісім деген ұғымды береді. Сондықтан мұның «негіздемелік заң», «негіздемелік келісім» деген қазақша баламасын Терминком бекіткен соң, қолданысқа енгізіле бастады. Сондай-ақ экономикалық атауларға қатысты «материнская (родительская) компания - негізгі (бас) компания», «родственные фирмы - тәркіндес фирмалар», «дочерные предприятия - еншілес кәсіпорындар» деген тіркестердің сәтті табылған қазақша баламалары қолданылып жүр.

Еліміз тәуелсіздік алып, халықаралық аренаға шыға бастағаннан бері Қазақстан

Республикасы мен басқа елдер арасында әртүрлі тақырыптағы шарттар, келісімдер, келісімшарттар, меморандумдар, хаттамалар жасала бастағандықтан, аударма саласында да жаңа сөз тіркестері, терминдер көбейді. Бұларды аудару қажет пе, қажет емес пе деген сұрақ туындады, осы сұрақты зерделеген мақала авторы оған нақты дәлел келтіре отырып, жан-жақты жауап қайтарған екен. Кірме сөздерді аудару немесе аудармай сол күйінде қалдыру жөнінде автор мынадай пікір білдіреді. Осы жерде мақаладағы бір абзацты келтіре кетейік. «Бұған белгілі бір дәрежеде қосылуға да болады, қосылмауға да болады. Қосылуға болатыны – мәселен, қоғамдық санамызға да, тілдік қолданысымызға да әбден орныққан «акциз», «автономия», «агент», «аксиома», «акт», «акционер», «банк», «банкروت», «библиография», «биржа», «бригада», «вексель», «грант», «демократия», «донор», «жанр», «кредит» және т.б. осы сияқты толып жатқан атаулар аударылмай, тілдік қорымызға әбден сіңісті болып кетті. Бұдан тіліміздің адам түсінбестей болып шұбарланып кеткен ештеңесі жоқ. Бірқатар өркениетті елдердің заң лексикасында бұл терминдер айна-қатесіз осылай алынып, кәдеге асып жүргені мәлім.»

Баламасы сәтті табылған терминдер аудармасының нұсқаларын да атап өтіпті. Мысалы, «анализ - талдау», «анкета - сауалнама», «амнистия - рахымшылық», «аполитизм - бейсаясаттық», «артерия - күретауыр», «архив - мұрағат», «архитектура - сәулет», «брокер – делдал», «конфискация - тәркілеу», «оптимизация - оңтайландыру», «приватизация - жекешелендіру», «проспект - даңғыл», «таможня - кеден», «казус - шырғалан», «кредо - ұстан, ұстаным», «ссуда - несие».

Мемлекеттік терминологиялық комиссия соңғы жылдары осындай жүздеген терминдерді бекітіп, қолданысқа енгізді.

Автор мақаланың соңында мынадай тұжырым жасайды. «...Заңның мемлекеттік тілде сөйлеуі үшін, жақсы сапалы сөздіктер түзу үшін алдымен күнделікті ресми мәтініміздің сапасын түзеуіміз керек. Заң жазудағы сөздік қорымызды молықтыру жолында тілшіміз бар, заңгеріміз бар, бір кісідей жұмылып жұмыс жасауымыз қажет. Сөздікті ешкім ойдан құрастырып жасамайды. Тілдік байлығымызды құрайтын, оны дамытатын халықтың бай тілінің сарқылмас қазынасы – тарихи-этно лексикамыз бар. Соның мүмкіндігін бүгінгі жаңа нышандағы тың атаулармен, баламалармен қоржыны молығып келе жатқан лексикамызбен үндестіре, үйлестіре пайдалансақ, заң жазатын тіліміздің де мүмкіндігі кеңейіп, термин сөздіктеріміздің де мазмұнын байытып, олардың қолданыстық әлеуетін нығайта түсер едік.»

М.А. Айымбетов бұдан жеті жыл бұрын

жазған осы мақаласында қамтылған ұсыныстар бүгінгі таңда кезең-кезеңмен жүзеге асырылып жатыр деуге болады.

2011 жылы Қазақстан Республикасының Әділет министрлігі жанындағы Заңнама институтының құрылымында Лингвистика орталығы (бұдан әрі – Орталық) құрылған еді. Сол уақыттан бері Орталықтың ғылыми қызметкерлері Парламентке ұсынылатын заң жобаларына ғылыми лингвистикалық сараптама жасай бастады. Парламент ресми қабылдап кеткен кодекстердің, салалық заңдардың тентүпнұсқалығына сараптама жасалып, іргелі ғылыми зерттеулер жүргізіліп келеді. Жалпы іргелі ғылыми зерттеулер азаматтық, әлеуметтік және экономикалық, қаржылық, шаруашылық, көлік, өнеркәсіп, құрылыс, байланыс, сыбайлас жемқорлық, акпараттық қамтамасыз ету, кәсіподақ, медициналық сақтандыру, денешынықтыру және спорт салаларымен байланысты заң терминдерінің құқықтық-нормалық анықтамалар мен сөздіктер жасауға арналды. 2018 жылдан бастап Орталық ғылыми зерттеудің объектісі ретінде Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шарттарды, келісімдерді, хат-

тамаларды, конвенцияларды, келісімшарттар мен меморандумдарды алды. Олар өздеріне тиесілі құжаттарды тұтастай қарап шығып, халықаралық терминдер мен сөз тіркестерін зерттеу нәтижелері бойынша тоқсан сайын атқарған жұмысы туралы ғылыми зерттеу жетекшісіне есеп беріп отырады. Нәтижесінде Орталық қызметкерлерінің күшімен жеке сөздік құрастырылып, заңға бастамашылық жасайтын органдардың аудармашыларына тарату жоспарланған. Сонымен қатар, жиі қолданылатын терминдер мен тұрақты тіркестер сұрыпталып, олардың Мемлекеттік терминологиялық комиссия мақұлдаған баламасы «Заңнама терминдерінің қазақша-орысша, орысша-қазақша сөздігінің» (құрастырушысы – Заңнама институтының жетекші ғылыми қызметкері М.А. Айымбетов) кезекті басылымына енгізіледі. Қазір бұл сөздіктің толықтырылып, редакцияланған төртінші басылымы дайындалып жатыр. Мұндай сараптамалық зерттеу заңдар мен халықаралық құжаттарда қолданылатын заң терминдері мен заңнама ұғымдарының тезаурусын бір ізге түсіру арқылы аудармадағы тентүпнұсқалықты қалыптастыруға оң ықпал ететіні сөзсіз.

